

Årsmelding 2025–2026

Mobbeombodet i Vestland

Innhold

Forord	3
Samandrag	4
Mobbeombodet i Vestland	5
Møte og dialog i løpet av året	6
Fagleg grunnlag og tilnærming	6
Arbeidet til mobbeombodet i 2025–2026	7
Oppsummeringar i tabell- og diagramform	7
Engasjementskart	9
Innlegg og føredrag som gjeld barnehage- og skulemiljø	10
Ombodsblikket på Vestland	10
Informasjonsarbeid og kapasitetsbygging – «Aktivitetsplikta i praksis»	11
Retten til å høyre til	11
Åtferd som utfordrar	12
Når barn krenker andre - årsaker og tiltak	13
Skulemiljøtiltak/program	13
Barnehagane	13
Tilrådingar	15
Vegen vidare	16
Kjeldeliste	18

Forord

No sit du med årsmeldinga til mobbeombodet i handa eller på skjermen din. Årsmeldinga gjeld for barnehage- og skuleåret 2025–2026 og viser mobbeombodet sitt perspektiv – ombodsblikket – på det psykososiale leike- og læringsmiljøet til barn og unge. Meldinga er skriven med utgangspunkt i førespurnadane som har komme inn til mobbeombodet, og arbeidet vi har gjort. Observasjonar og erfaringar frå enkeltsaker og systemarbeid er inkludert. Mobbeombodet rapporterer til fylkestinget i Vestland for å vise korleis ressursar har vore nytta, men endå meir for å peike på svakheiter og på moglegheiter som kan vere til nytte i det vidare arbeidet til fylkeskommunen og kommunane i Vestland.

Gjennom året har vi utforska, diskutert og leita etter gode praksisar – med utgangspunkt i det barn, unge, foreldre og tilsette har delt med oss. Årsmeldinga er ikkje ein tilstandsrapport om alt som går føre seg i skular og barnehagar i Vestland, men ho rommar nyansar og perspektiv som supplerer det eksisterande datagrunnlaget som kommunane og andre barnehage- og skuleeigarar har. Sjølv om årsmeldinga peiker på svakheiter i systemet, og omhandlar barn og unge som ikkje opplever skule- eller barnehagekvardagen sin som trygg og god, er det viktig å seie at fleirtalet av elevane i Vestland trivst på skulen. Mobbeombodet møter også vaksne i barnehage og skule som kombinerer solid fagkunnskap med eit oppriktig engasjement for kvart enkelt barn, det minner oss om at mykje godt arbeid skjer kvar einaste dag.

Vi takkar alle som har teke kontakt med oss, og dei vi har samarbeidd med dette året. Vi tek med oss alle tilbakemeldingar vi har fått, og er særleg takksame for samarbeidspartnarar som har utfordra oss på arbeidet vårt. Det bidreg til at vi utviklar rolla vår og kvaliteten på tenesta vi leverer. Ei ekstra takk går til kommunikasjonsavdelinga med Birthe og Siw Heidi i spissen som har hjulpet oss med korrekturlesing og montering av årsmeldinga.

Vi ber særleg om at ansvarlege politikarar, administrasjon og tilsette i skule og barnehage løftar og brukar årsmeldinga. Les ho, lytt til stemmene frå elevar, foreldre og tilsette, og kontakt oss gjerne om du vil høyre meir!

Gøril Hillersøy og Hildegunn Hodneland
Mobbeombod i Vestland,
01.08.2026

Samandrag

Skule- og barnehageåret 2025–2026 har mobbeombodet motta 188 førespurnader som gjeld barnehage- og skulemiljø i Vestland. Det er flest foreldre som tek kontakt, men i større grad enn tidlegare ser vi at også tilsette i skule og barnehage kontaktar oss for å sparre eller få råd og rettleiing i krevjande saker. Ein del av arbeidet vårt i løpet av året er også å delta med presentasjonar og innlegg for tilsette i barnehage og skule, foreldre og politikarar. I år har vi hatt 78 slike oppdrag.

Gjennom besøk og samtalar med foreldre og tilsette i skular og barnehagar og førespurnader, får vi eit innblikk i kor skoen trykker, og kva som fungerer og ikkje fungerer når barn og unge ikkje har det trygt og godt i barnehage eller skule. Vi erfarer at mobbing er meir enn enkeltelevar som er slemme med kvarandre. Mobbing handlar om komplekse sosiale prosessar og negative gruppedynamikkar, og vi må sjå det som skjer i samanheng med omgjevnadane til barnet eller eleven.

Som i førre årsmelding ser vi at det er nødvendig å rette søkelyset mot brot på aktivitetsplikta¹. Vi har også mange førespurnader som omhandlar ufrivillig skulefråvær og om manglande eller konfliktfylt samarbeid mellom heim og skule. Spørsmål om åtferd hjå enkeltelevar eller grupper som gjer skulekvardagen vanskeleg både for dei sjølve og medelevar går også igjen. Vi høyrer om utanforskap og manglande inkludering, og om elevar som vert haldne utanfor fellesskapet medvite eller umedvite. Ei tydeleg erfaring er at vurderinga av barnets beste ofte manglar i sakene, og at dette handlar like mykje om kompetanse som om tid. Les gjerne meir om tilbakemeldingane mobbeombodet har fått på side 11.

Vi har få førespurnader frå barnehage, men høyrer likevel ofte at «det starta i barnehagen», og har også i årets årsmelding eit eige kapittel om korleis vi arbeider inn mot barnehagefeltet.

Innsparingar i kommunane har stor innverknad på tilbodet til barn og unge, både i og utanfor skule og barnehage, men dette er ikkje den einaste årsaka til mobbing og utrygge leike- og læringsmiljø. Vi opplever eit strekk i laget, både mellom skular og barnehagar og mellom tilsette i same skule eller barnehage. Vi ser at kunnskap, kompetanse, haldningar, kultur og vilje til utvikling har stor betydning for korleis ein arbeider både med førebygging og handtering av utrygge leike- og læringsmiljø. Kven barn og unge møter når dei går inn døra til skule eller barnehage, kan vere avgjerande. Men også foreldregruppa, lokalsamfunnet og samarbeidet mellom ulike aktørar i kommunen har stor betydning for oppvekstmiljøet.

Mobbeombodet i Vestland arbeider ut frå budskapet «saman for trygge og gode barnehage- og skulemiljø». Årets elevundersøking viser at mobbetala i Vestland framleis er høge, og det er vanskeleg å gi eitt enkelt svar på kvifor det er slik. Det vi veit, er at vi må halde fram med å arbeide mot mobbing og for trygge og inkluderande fellesskap i barnehage og skule. Skal vi få det til, krev det vilje, kunnskap og samarbeid - på alle nivå. Vi håpar denne årsmeldinga inspirerer deg, anten du er politikar, skule- eller barnehageeigar, leiar, tilsett, føresett eller elev - til å vere ein del av løysinga.

¹ Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) - Kapittel 12 Skulemiljøet til elevane - Lovdata

Mobbeombodet i Vestland

Mobbeombodet i Vestland er eit lågterskeltilbod for barn i barnehage og grunnskule, og for foreldra deira. Ombodet skal arbeide mot alle former for mobbing og krenkingar, og skal bidra til at barn og unge får oppfylt rettane sine til trygge og gode barnehage- og skulemiljø. Alle kan spørje ombodet om råd i saker som gjeld barnehage- og skulemiljø. Mobbeombodet har teieplikt.

Ordninga med fylkesvise mobbeombod vart initiert som ei nasjonal prøveordning hausten 2018. Fylkestinget i Vestland vedtok mandatet² som mobbeombodet arbeider ut frå 10.06.2020. I Vestland er det to mobbeombod - Gøril Hillersøy og Hildegunn Hodneland - begge tilsette i 100 prosent stilling. Som ombod er vi uavhengige av politiske og administrative myndigheiter. Saman med elev- og lærlingombodet er vi plasserte i staben til fylkesdirektøren, i avdeling for organisasjon og økonomi. Vi har kontorstad ved fylkeshusa i Leikanger og i Bergen.

Mobbeombodet arbeider kunnskapsbasert, med erfaring, utdanning og forskning som grunnlag for rettleiing og praksis. Ombodet fungerer som både brubyggjar og pådrivar. Det er barnehagane og skulane som har ansvar for at barn og unge sine rettar vert oppfylte, ombodet sitt ansvar er å vere ein tydeleg pådrivar for at dette faktisk skjer. Ombodet samlar dokumentasjon, statistikk og rapportar til politikarar. Vi

Hildegunn Hodneland og Gøril Hillersøy.

Foto: Morten Wanvik, Vestland fylkeskommune

uttalar oss om tema som omhandlar barn og unge sine rettar til trygge leike- og læringsmiljø, både i media og gjennom innlegg i eigne sosiale medium. Mobbeombodet i Vestland skal ha eit tydeleg uttalt verdi-/barnesyn. Vi skal vere barna si stemme i samfunnsdebatten i saker som handlar om rettane barn og unge har til trygge psykososiale miljø.

Her kan du kontakte oss:

Telefon:	57 30 03 33
E-post:	mobbeombod@vlfk.no
Nettside:	vlfk.no/mobbeombodet

² Kva er og kva gjer mobbeombodet - Vestland fylkeskommune

Møte og dialog i løpet av året

Mobbeombodet har jamlege møte med elev- og lærlingombodet i Vestland. Der diskuterer vi aktuelle problemstillingar, som er felles for begge ombodstenestene. Både mobbeombodet og elev- og lærlingombodet høyrer til i det nasjonale nettverket av fylkesvise mobbeombod, oppvekstombod og elev- og lærlingombod.

Læringsmiljøsenteret i Stavanger har ansvar for å leggje til rette for kompetansesamlingar for omboda. Å vere i nettverk med andre ombod har bidrege til både fagleg utvikling og styrkt rolleforståing. I år inviterte Barneombodet dei fylkesvise omboda i Noreg til eit nærare samarbeid der erfaringar frå praksisfeltet skal brukast til å løfte viktige saker på nasjonalt nivå. Mobbeombodet i Vestland vil bidra aktivt i dette arbeidet og i dialog med dei andre omboda vil vi sende inn erfaringar vi meiner bør løftast nasjonalt.

I året som har vore har vi prioritert informasjonsarbeid retta mot tilsette i skulen. Samarbeidet med RKBU Vest og RVTs Vest om «Trygge ledere» har gjeve gode tilbakemeldingar, og i Bergen måtte vi setje opp ein ekstra fagdag på grunn av stor pågang.

Gjennom «Trygge ledere» har vi fått ei unik moglegheit til å kome tettare på skuleleiarar rundt om i fylket. Vi har kunna stille direkte spørsmål om kva som er krevjande i praksis, og på kva måte mobbeombodet kan vere til best mogleg støtte. Ei tydeleg erfaring er at vurderinga av barnets beste ofte manglar i sakene. Gjennom den direkte dialogen med tilsette, har vi fått betre innsikt i kvifor dette så ofte blir ståande att. Svara vi får inn viser at det handlar like mykje om kompetanse som om tid. Som ein del av det førebyggjande arbeid vårt framover vil mobbeombodet spisse faglege innlegg, case og oppgåver direkte mot det tilsette opplever som krevjande. Vi vil også halde fast ved tilrådinga om at barn og unge må lyttast til, for når barnets beste sviktar i praksis, er det ofte fordi deira eiga stemme ikkje har vore høyrd. Det er ikkje berre klokt å lytta til dei unge, det er også eit juridisk krav.

Nytt av året er at Statsforvaltaren er blitt ein del av «Trygge ledere», og at vi i tillegg har faste møte med dei gjennom året. Vi håpar å utfylle kvarandre godt: Det Statsforvaltaren ser gjennom sitt tilsynsarbeid, kan mobbeombodet omsetje til førebyggjande arbeid ute i kommunane.

Aktørar vi har hatt dialog med i året som har gått:

- Elevorganisasjonen (EO)
- Rådet for menneske med nedsett funksjonsevne (RMNF) v/leiar
- Unge funksjonshemmede (Ungfunk)
- Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO)
- Statsforvaltaren i Vestland
- Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest)
- Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og

sjølvmondsførebygging (RVTs Vest)

- Foreldreutvalet for grunnopplæringa (FUG)
- Foreldreutvalet for barnehagar (FUB)

Fagleg grunnlag og tilnærming

For å vere ein tydeleg aktør og nyttig rådgjevar og samarbeidspartnar for dei som kontaktar oss er det viktig å vere fagleg oppdatert på forskning og tilgjengeleg kunnskap om mobbing og psykososialt skule- og barnehagemiljø. Den faglege forankringa i arbeidet til mobbeombodet i Vestland er i samsvar med tilrådingane til Utdanningsdirektoratet om forskingsbasert og erfaringsbasert kunnskap. Mobbeomboda i Vestland har god kjennskap til retten til å ha det trygt og godt i høvesvis opplæringslova § 12-4 og barnehagelova § 42. I tillegg har vi lang og relevant utdanning og praksis innan dei felte vi arbeider med. Begge omboda har lang bakgrunn frå skulefeltet. Det eine ombodet er også utdanna jurist, medan det andre har vidareutdanning i førebygging og handtering av mobbing i skule og barnehage frå Universitetet i Stavanger (UiS).

Mobbing handlar om systematiske krenkingar der nokon over tid vert utestengd, plaga eller sára. Mobbeombodet har ei relasjonell og systemisk tilnærming til dette. Det betyr at vi ser på mobbehandlingar som meir enn uønskt åtferd i seg sjølv. Synet på mobbing har over tid endra seg frå eit individualistisk perspektiv, med eit offer og ein utøver som må stoppast, til eit sosiologisk perspektiv, der vi forstår mobbeåtferd i lys av omgjevnadane til barnet. Forsking på mobbing i skule og barnehage viser at mobbing svært ofte handlar om dynamikken i barnegruppene. Vi skal framleis følge opp enkeltelevar og stoppe mobbeåtferd. Men vi må ha ei breiare forståing og setje i verk tiltak på både individ- og gruppenivå for å lukkast. Mobbeombodet arbeider ut frå dette kunnskapsgrunnlaget fordi vi erfarer at der eitt barn i gruppa ikkje har det bra, er det ofte fleire i same klasse eller gruppe som opplever mobbing eller kjenner på utanforskap.

«Gi elevar tid og moglegheit til å øve på å inkludere kvarandre. Snakk med elevane om korleis dei har det, og finn ut kva dei likar»

“Trygge på hverandre”- elevstemmer i rapport frå Forandringfabrikken, 2024

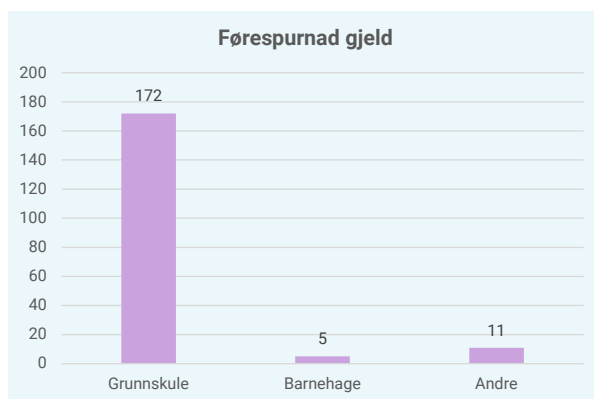
Mobbing handlar om utrygge miljø og kampen om å høyre til. Det skjer alltid i ein samanheng, og er knytt til kultur og relasjonar. Barn og unge treng vaksne som formidlar tydelege forventningar til åtferd og samspel i gruppa, og som grip inn når noko skjer. Vaksne som er til stades, ser og handlar, er den viktigaste ressursen vi har for å skape trygge fellesskap.

Arbeidet til mobbeombodet i 2025–2026

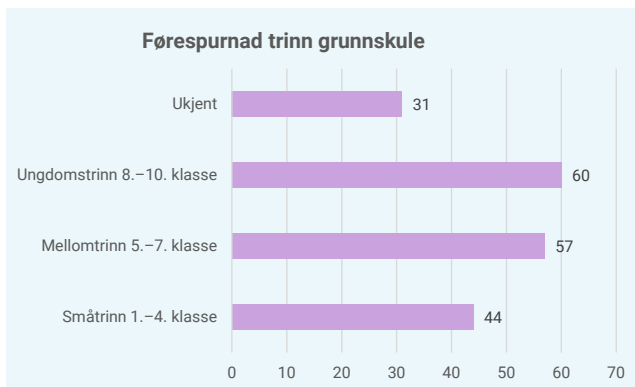
Dette skule- og barnehageåret har mobbeombodet mottatte 188 førespurnader. Bak kvart tal er ei historie om eit barn som ikkje har det trygt og godt i barnehage eller skule. Førespurnadane kjem frå foreldre, elevar eller tilsette. Dei gir oss innsikt i kva som sviktar når barn og unge opplever mobbing og utrygge miljø i barnehage eller skule. Dei fleste som kontaktar oss er foreldre til barn som ikkje har eit trygt barnehage- eller skulemiljø. Den nest største gruppa er tilsette som søker råd eller rettleiing i ei konkret sak. Vi ser at vi har langt fleire førespurnader frå tilsette dette året (50) enn førre år (27).

Nokre tek kontakt med mobbeombodet ein gong og får den rettleiinga dei treng. Andre har vi tett og jamleg kontakt med over tid, og i nokre saker deltek vi også på samarbeidsmøte etter ønske frå foreldre eller elev. Vi prøver alltid å møte den som kontaktar oss med både fagleg rettleiing og menneskeleg støtte. Vi prøver å ruste elevar og foreldre til å handtere eigen situasjon og rettleie dei om kva dei kan gjere vidare og kva dei kan forvente av barnehage- og skuleeigar. For skulane er vi ein sparringspartner i same type saker. Vi gir råd og rettleiing ut frå lovverk og kunnskap om barn og unge sitt psykososiale miljø. Tabellane nedanfor viser korleis førespurnadane fordeler seg på felt, aldersgruppe og kven som tek kontakt. Dei fortel oss noko om kva barn og unge opplever og kva dei treng frå dei vaksne rundt seg.

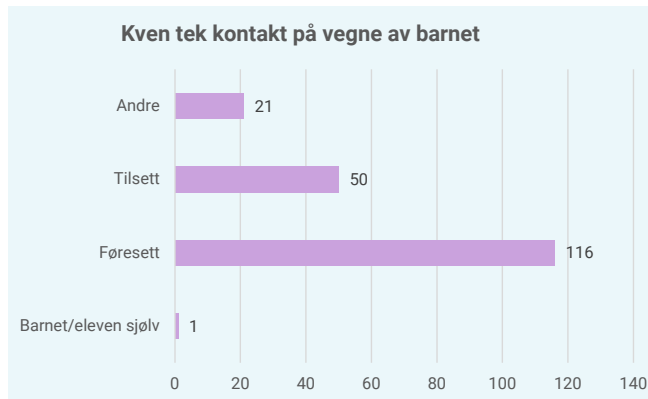
Oppsummeringar i tabell- og diagramform

Dei fleste, totalt 172 førespurnadar, har komme frå skulefeltet. Diagrammet syner og at barnehage brukar tenesta, totalt 5 førespurnader. Vi har mottatt 11 førespurnader som gjeld situasjonar utanfor skule og barnehage. Det kan vere saker frå fritidsarenaer, frå politisk hald eller media.

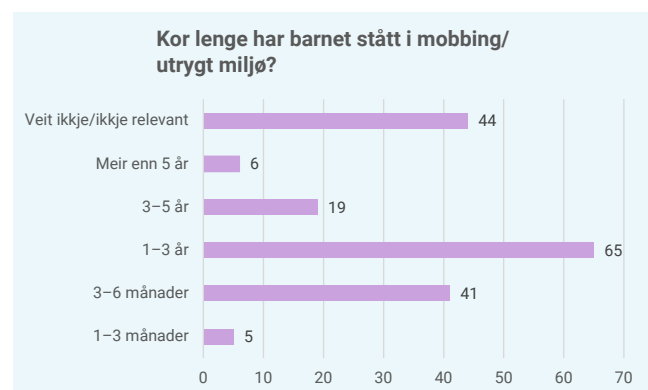
Over fleire år har mellomtrinnet stått for fleirtalet av førespurnadane, men i år har vi motteke flest frå ungdomstrinnet. Diagrammet viser ikkje fordeling mellom kjønn, men kjønnsfordelinga ser i år slik ut: 78 saker gjeld gutar, 64 gjeld jenter og 43 av sakene er førespurnader som gjeld grupper av elevar.

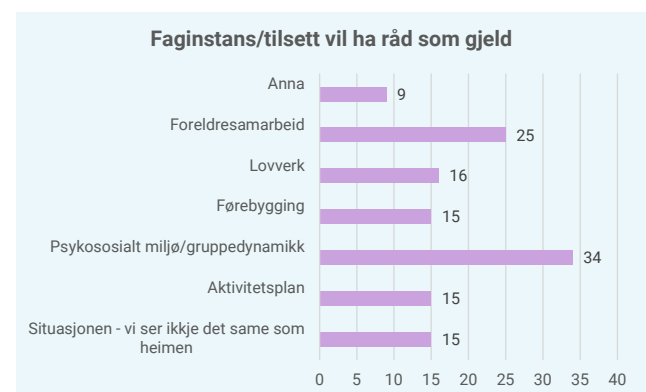
Diagrammet syner at det er flest føresette som tek kontakt med mobbeombodet. Talet på tilsette i skule og barnehage som tek kontakt er høgare enn i fjor. Det er sjeldan barn/elevar tek kontakt med oss direkte, i år gjeld det berre ei sak. "Andre" kan vere naboar, slektningar eller andre i omgangskretsen til barnet.

Diagrammet viser kva som er hovudutfordringane når vi høyrer om brot på aktivitetsplikta, § 12-4. Den klart største årsaka er mangel på systematisk og målretta arbeid. Ein del av det systematiske arbeidet med aktivitetsplikta er grundige undersøkingar i miljøet til eleven. I mange tilfelle ser vi at dette manglar. Problemstillinga går igjen i 81 av sakene. I 66 av sakene ser vi at ein ikkje har gjort gode nok barnets beste vurderingar. I 37 av sakene gjer krevjande samarbeid mellom skule og heim det vanskeleg å setje inn eigna tiltak, få til gode undersøkingar eller å få evaluert tiltak.

Diagrammet viser kor lenge barn og unge har stått i vanskelege situasjonar med mobbing og utrygt miljø når mobbeombodet blir kontakta. Fleirtalet av sakene er over eitt år gamle når dei når oss. Det fortel oss at mange barn ventar for lenge – og at systemet av ein eller annan grunn ikkje har lukkast.

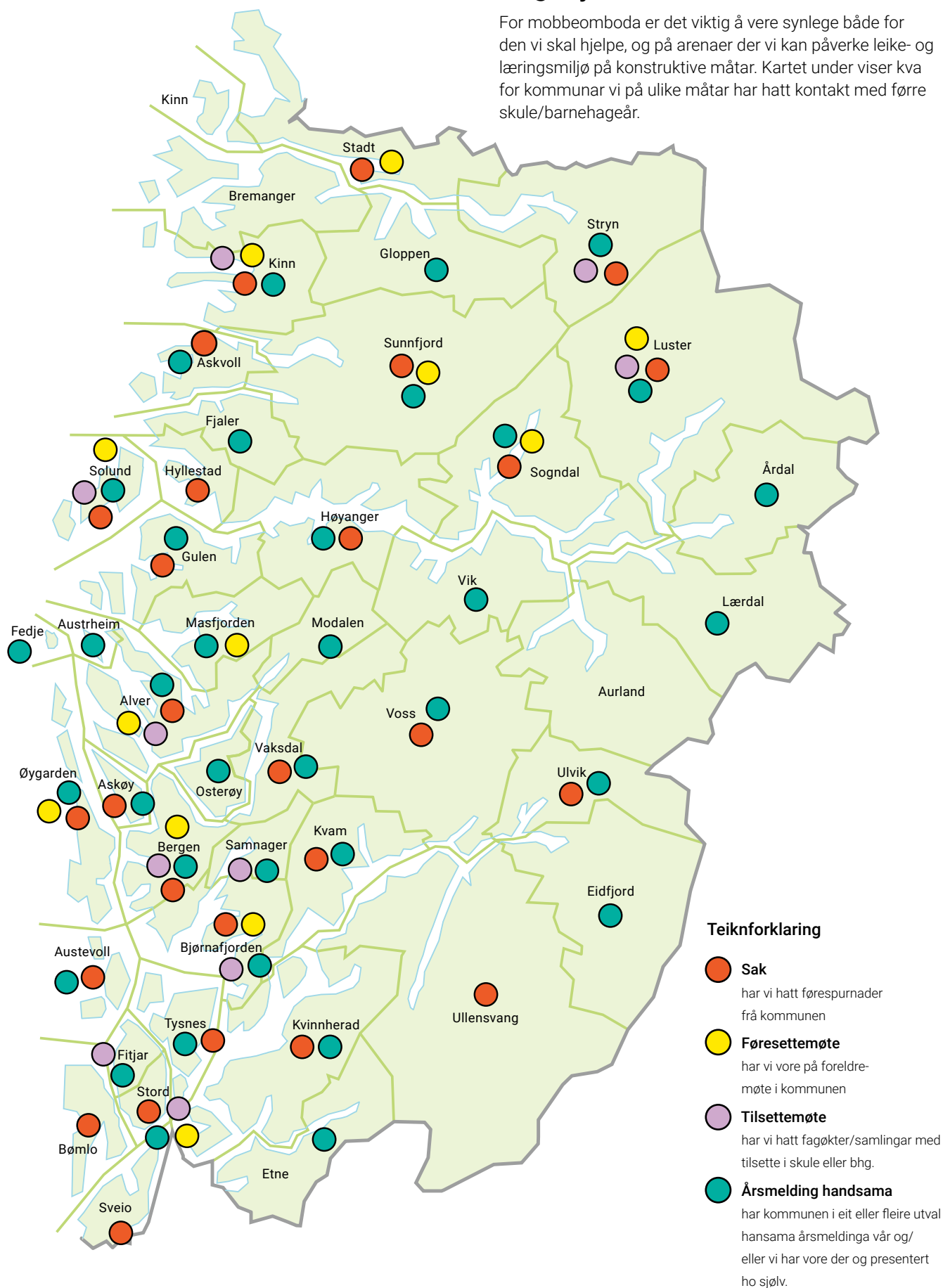
Diagrammet viser kva tilsette i skule og barnehage ønsker råd og rettleiing om når dei tek kontakt med mobbeombodet. Vi får flest spørsmål som omhandlar psykososialt miljø/gruppedynamikk. Mange vil også diskutere samarbeid heim-skule med oss.

Diagrammet viser kva typar krenking vi høyrer om. Fleirtalet handlar om ulike former for relasjonell krenking. Verbale og fysiske krenkingar førekjem også hyppig. 46 av førespurnadane handlar om manglande tilrettelegging, fagleg eller sosialt. Manglande tilrettelegging kan føre til utanforskap og utryggleik på lik linje med direkte krenkingar, og er difor synleggjort i same diagram.

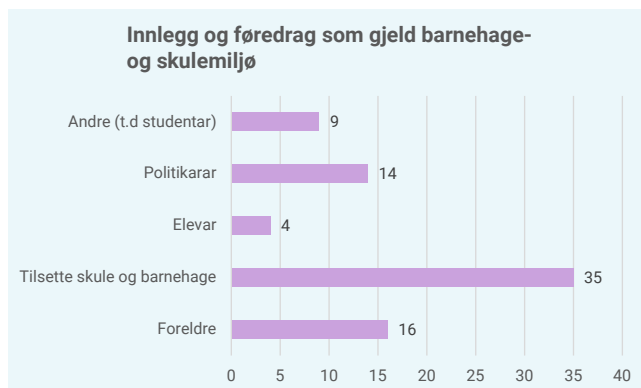
Engasjementskart

For mobbeomboda er det viktig å vere synlege både for den vi skal hjelpe, og på arenaer der vi kan påverke leike- og læringsmiljø på konstruktive måtar. Kartet under viser kva for kommunar vi på ulike måtar har hatt kontakt med førre skule/barnehageår.

Innlegg og føredrag som gjeld barnehage- og skulemiljø

Mobbeombodet har gjennom skuleåret 2025–26 bidratt med 78 slike innlegg og føredrag i ulike forum. Vi tilpassar innlegga til publikum og deira og ynskje og behov. Følgjande tema er likevel alltid viktige for oss når vi er ute på oppdrag: Trygt og godt skule- og barnehagemiljø, erfaringar frå eige arbeid, korleis foreldre kan bidra i arbeidet for trygge fellesskap og informasjon om lovverk og rettar

Ombodsblikket på Vestland

Vestland er eit stort og vidstrekt fylke med 43 kommunar. Nokre er store, dei fleste små. Som ombod opplever vi likevel at utfordringane på skule- og barnehagefeltet i stor grad er dei same, uavhengig av kommune. Dei handlar om mobbing og utanforskap, skulefråvær, uro i klasserommet, og om born og unge med utfordrande åtferd. Mange skular strevar med å få tak i nok og riktig kompetanse, og mangel på stabile og trygge vaksne i klasserommet påverkar ofte klassemiljøet negativt. Konflikt og manglande tillit og samarbeid mellom skule og heim går også igjen i mange av sakene. Ofte høyrer vi i tillegg om barn som ikkje blir lytta til, og som ikkje får medverke. Fleire av sakene der ombodet blir kontakta er samansette, og har gjerne vart ei stund. Med utgangspunkt i førespurnadane vi har fått og erfaringane vi har gjort oss gjennom enkeltsaker, vil vi gå nærare inn på nokre av problemstillingane vi ofte møter i skulesaker. Som tidlegare år har ombodet få førespurnader frå barnehagefeltet, og vi har teke for oss barnehage i eit eige avsnitt på side 13/14.

Hildegunn Hodneland og Gøril Hillersøy, mobbeomboda i Vestland.

Fotograf: Beate Gauden

Informasjonsarbeid og kapasitetsbygging – «Aktivitetsplikta i praksis»

I førre årsmelding skreiv vi at vi ville prioritere informasjonsarbeid retta mot tilsette i skulen. Det er blant anna fordi vi opplever jamlege brot på aktivitetsplikta. Det handlar om den strukturelle endringa i korleis Statsforvaltar no gjennomfører handhevingsordninga. Tidlegare kunne Statsforvaltar overprøve alle dei fem delpliktene i aktivitetsplikta, og gå tett inn på dei faktiske tilhøva i saka. No er gjennomføringa endra: Statsforvaltar vurderar i utgangspunktet berre den dokumentasjonen som skulen sjølv sender inn.

Dette er ei meir skjematisk form for handheving, og spørsmålet vi stilte i førre årsmelding står framleis: Er skulane godt nok rusta til å ta dette ansvaret, og har vi sørgt for å gi dei den nødvendige kapasiteten dei treng til dette arbeidet?

«Uvitenhet og mangel på gode rutiner i slike saker - blir for tilfeldig hvordan det blir jobbet med det»

Tilsett på ein skule i Vestland når mobbeombodet spør kvifor vi ser så mange brot på aktivitetsplikta

Kapasitet kan forståast som ferdigheitene, motivasjonen, kunnskapen og haldningane som trengst for å setje nye krav og endringar ut i praksis, på både organisasjons- og samfunnsnivå (Wandersman mfl., 2006, i Roland, 2023). Statsforvaltaren melder om at fleire saker blir godkjende, noko som isolert sett kan tolkast som framgang. Samstundes erfarer ombodet at det er eit tydeleg sprik i korleis aktivitetsplikta faktisk blir følgt opp ute i skulane. I nokre tilfelle samsvarar heller ikkje den skriftlege framstillinga med dei faktiske forholda i kvardagen til elevane.

For å forstå kor utfordringane ligg, har vi aktivt spurt tilsette i grunnskulane i fylket kva dei meiner er årsaka til brota på bestemminga. Tilbakemeldingane er i hovudsak todelte: Mange peikar på lite tid og få ressursar, men like mange løftar fram manglande system og utilstrekkeleg kunnskap. Dette er ei form for systemsvikt: Ansvaret er flytta nærare kommunane og skulane, men det kan framleis vere eit gap mellom krav og kva som faktisk skjer i praksis. Skulane har vorte flinkare til å skrive aktivitetsplanar, men betre dokumentasjon treng ikkje bety det same som at kvardagen til elevane har vorte tryggare og betre.

Det gir mobbeombodet både ei tydeleg retning og ei klar oppmoding om å bidra førebyggjande på systemnivå. Vi har

difor sendt ut ein invitasjon til alle rektorar og oppvekstleiarar i grunnskulane i fylket, der vi tilbyr fagøkta «Aktivitetsplikta i praksis». Tilbakemeldingane så langt viser at tilsette opplever innhaldet som nyttig og relevant. Det er også gledeleg å sjå at nokre kommunar vurderer arbeidet som så verdifullt at dei inviterer oss til større samlingar, slik at alle tilsette får den same informasjonen og høyrer det same budskapet.

«Vi sette utruleg stor pris på besøket ditt. Tilbakemeldingane var utelukkande gode, og fleire sa at det var det beste og mest nyttige dei hadde vore med på på ein utviklingsdag på lang tid»

Tilbakemelding frå tilsett i grunnskulen i Vestland

Retten til å høyre til

Å vere inkludert handlar om meir enn at namnet ditt står på ei klasseliste. Inkludering handlar om at alle barn og elevar får delta i fellesskapet – uavhengig av individuelle føresetnader. Då den nye opplæringslova byrja å gjelde skuleåret 2024–25, vart inkludering lovfesta i kapittel 12. Med den nye lova fekk skulane eit tydelegare ansvar for å sikre at alle elevar faktisk opplever å høyre til.

Mobbeombodet får få førespurnader om skulesituasjonen til elevar med nedsett funksjonsevne. Gjennom samtalar med rådet for menneske med nedsett funksjonsevne, Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) og Ungfunk har vi likevel fått eit viktig innblikk i korleis mange av desse elevane opplever skulekvardagen. Vi høyrer om manglande tilrettelegging på skulen. Mange opplever at tilrettelegging blir sett på som noko vanskeleg og "ekstra", heller enn som ein naturleg del av mangfaldet.

Fleire fortel om mikroagresjonar, situasjonar der intensjonane er gode, men der elevane likevel kjenner seg annleis og utanfor grunna det som blei sagt eller gjort. Dei ønskjer å vere ein del av hovudtilbodet, å gjere det same som resten av klassen og å høyre til. Sjølv med dei beste intensjonar kan forsøk på inkludering opplevast ekskluderande.

Mobbeombodet har dei siste åra fått fleire førespurnader som handlar om utanforskap og relasjonell mobbing, enn om tradisjonell mobbing med ein tydeleg utsett elev og ein utøvar. Utanforskap og relasjonell mobbing heng ofte saman, men er ikkje det same. Relasjonell mobbing er aktiv og gjenteken ekskludering – nokon blir medvite haldne utanfor. Frykta for å verte halden utanfor sjølv kan også gjere at elevar stillteiane blir med på å stenge andre ute. Utanforskap kan òg oppstå utan at nokon har vonde hensikter, men

konsekvensane for den det gjeld kan likevel vere alvorlege. Felles for begge er at dei bryt med retten til å høyre til.

«Alle elevar har rett til eit trygt og godt skulemiljø som fremjar helse, inkludering, trivsel og læring»

Opplæringslova, § 12-2

Vi høyrer om elevar som kjenner seg einsame – både på skulen og på fritida. Nokre fortel at sjølv undervisningstimane er greie, men at friminutta er vanskelege fordi dei ikkje veit kven dei skal vere saman med. Andre fortel om utestenging frå Snapchat-grupper og andre sosiale medium, eller om at samtalen stilnar når dei set seg ned ved bordet i kantina. For nokre elevar er utanforskapen så tung at det å gå på skulen i det heile tatt kjennest umogleg.

Vi høyrer også frå skular som ønskjer råd om korleis inkludere enkeltelevar på ein god måte, og vi stiller gjerne opp som sparringspartnarar for skulane i desse sakene. I ein slik samtale hjelper vi skulen med å sjå situasjonen frå eleven sin ståstad. Kva opplever eleven, kva manglar, og kva konkrete grep kan skulen ta? Inkludering er ikkje alltid enkelt. Det krev kompetanse, tid og ein kultur der alle elevar vert sette og verdsette. Derfor er det avgjerande å ha ei felles forståing av kva inkludering faktisk inneber i kvardagen, ikkje berre på papiret. Mobbeombodet nyttar Peder Haug sine kjenneteikn på inkludering som eit praktisk utgangspunkt, både i enkeltsaker og førebyggjande arbeid.

- Tilgang til fellesskapet – vi kjenner oss ønska og velkomne og kan delta fritt i fellesskapet
- Deltaking – vi får reell moglegheit til direkte engasjement i meningsfulle aktivitetar, uavhengig av føresetnader
- Medverknad – vi blir høyrd og tekne omsyn til
- Fagleg og sosial læring – vi får eit reelt utbytte av å vere ein del av fellesskapet (P. Haug, 2014)

Kjenneteikna kan vere eit nyttig verktøy. Dersom eitt eller fleire manglar, er det eit signal om at noko ikkje er som det skal, og eit utgangspunkt for å finne ut korleis skulen kan jobbe med inkludering.

Åtferd som utfordrar

Å oppleve å høyre til er grunnleggjande for god psykisk helse. Å høyre til og å vere inkludert er også ein rett alle skuleelevar har, også elevar som strevar med å regulere eiga åtferd. Som tidlegare skuleår handlar fleire av førespurnadane til mob-

beombodet, både frå føresette og frå tilsette i skulen, om elevar med ulike åtferdsutfordringar. Vi høyrer om åtferd som skapar uro, og som kan gjere læringsmiljøet vanskeleg for dei sjølv, for medelevar og for tilsette.

Åtferdsvanskar hos born kan ha ulike årsaker. Det kan handle om diagnosar, ha fysiologiske eller genetiske årsaker, men også om miljøet barnet er ein del av. Dersom vaksne skal kunne hjelpe, treng dei kunnskap om kvifor eleven strevar, og om korleis dei kan hjelpe. I nokre av sakene mobbeombodet høyrer om, er det tydeleg at skulane manglar kapasitet til å handtere elevar som strevar med å regulere kjensler og åtferd. Det kan til dømes handle om at dei ikkje har lytta til eleven, eller ikkje undersøker alle sider av skulemiljøet hans/hennar og dermed ikkje finn eigna tiltak for å hjelpe. Nokre gongar har heller ikkje skulen kompetansen dei treng for å støtte eleven og møte åtferda på ein trygg måte. Mobbeombodet blir også uroa når vi høyrer om at ufaglærte blir sette til å følgje opp elevane som truleg har mest bruk for trygg fagkompetanse.

«Barn gjer det bra viss dei kan»

Ross W. Greene (2012)

Mobbeombodet forstår at situasjonar der handlingane til ein elev går ut over tryggleiken til andre, kan vere svært krevjande for alle involverte. Nokre gongar kan det kjennast nødvendig å finne løysningar som gir alle partar rom for å hente seg inn. Samstundes er det avgjerande at slike vurderingar alltid tek utgangspunkt i barnets beste – og at dei ikkje utilsikta svekkjer retten kvar einskild elev har til tilhøyrsløse, relasjonar og meistring. Tiltak som er retta mot symptoma utan å ta tak i dei underliggjande årsakene, løyser sjeldan problema på sikt.

Debatten om elevar med åtferd som utfordrar er aktuell, og til tider polarisert. Korleis skulen møter desse elevane bør vere styrt av kunnskap og fagleg skjøn – ikkje av løysningar som til ei kvar tid dominerer den offentlege debatten. Fleire ting må vere på plass for at skulane skal lukkast med dette arbeidet. Skulen treng tilsette med kompetanse til å forstå åtferd i samanheng, ikkje berre handtere enkelthendingar. Dei må vite kva som ligg bak utfordrande åtferd, om gruppedynamikk, relasjonar og kva signal åtferd sender. Skulen må lytte til eleven og undersøke skulemiljøet grundig før dei set i verk tiltak. Skulen treng òg ein kultur der utfordrande åtferd blir møtt med spørsmålet "kvifor skjer dette", heller enn berre "korleis stoppar vi dette?". Det handlar om å sjå eleven bak åtferda, og alltid arbeide for at eleven skal finne plassen sin i fellesskapet.

Når barn krenker andre - årsaker og tiltak

Barn og elevar som opplever eit utrygt barnehage- eller skulemiljø, har rett til ein aktivitetsplan etter barnehagelova § 42 og opplæringslova § 12-4. Erfaringane frå mobbeombodet viser at eit utrygt miljø ikkje berre kan gjelde barn og elevar som blir utsette for mobbing og krenkingar. Det kan også gjelde dei som utset andre for slik åtferd.

Fylkespolitikarane har etterspurt korleis det går med barn og unge som mobbar andre, og kva tiltak mobbeombodet bidreg med overfor desse. I sakene vi får inn, ser vi at dei som har denne rolla, ikkje alltid har valt ho sjølv. Åtferda er ofte knytt til gruppedynamikk, frykt for sjølve å bli utsette for krenkingar, eller behov for å skjule eiga sårbarheit.

Mobbeombodet erfarer at barn og elevar som meir ufrivillig har fått rolla som utøvarar av mobbing, ofte blir letta når vaksne ser situasjonen deira og set tydelege rammer. Vi spør difor systematisk etter korleis desse barna og elevane har det i kvardagen. Vi undersøker om dei opplever tryggleik og tilhøyrse, og om dei har vaksne dei har tillit til.

Ein kjem sjeldan i mål med arbeidet dersom tiltaka berre blir retta mot dei som blir utsette for mobbing. Manglande tiltak overfor pådrivarane kan i verste fall bli ei bjørneteneste for fellesskapet. Forsking peikar på at desse barna og elevane også er ekstra utsette for negative livsutfall over tid dersom dei ikkje får hjelp (Roland mfl.).

Eit sentralt verktøy i arbeidet med barn og elevar som krenker andre, er stoppsamtalar, basert på prinsipp frå mellom andre forskarane Olweus og Roland. Dette er strukturerte samtalar der ein vaksen med trygg relasjon til barnet eller eleven kombinerer varme med tydelege krav om å slutte med den krenkande åtferda. Stoppsamtalar føreset tett oppfølging over tid, og har som mål å snu situasjonen, slik at barnet eller eleven ikkje blir ståande i «problemrolla».

Vidare tiltak blir vurderte ut frå kva undersøkinga av miljøet rundt barnet eller eleven avdekkjer. Det kan til dømes vere behov for å styrkje relasjonar til vaksne på skulen, eller hjelpe eleven med å finne andre måtar å søkje fellesskap og tilhøyrse på enn gjennom krenking. Kva tiltak som er best eigna, varierer frå sak til sak – det avgjerande er at tiltaka tek utgangspunkt i ei heilskapleg forståing av barnet sin situasjon, ikkje berre åtferda åleine.

Skulemiljøtiltak/program

Ein svært vanleg førespurnad mobbeombodet får frå politisk hald handlar om skulemiljøtiltak, gjerne omtalt som «mobbe-program». Spørsmålet går gjerne ut på om mobbeombodet vil tilrå at kommunar eller skular kjøper inn skulemiljøprogram, og i så fall kva program vi vil tilrå.

Vi veit at mange skular i Vestland nyttar program som Olweus, PALS eller MOT – Robust ungdom. Vi ser òg store variasjonar i korleis – og i kor stor grad – programma faktisk blir brukte systematisk. Forskinga på skulemiljø og mobbing er ganske eintydig på at det er systematisk og kontinuerleg arbeid som må til. Dette gjeld anten skulen nyttar eit program eller ikkje: Implementering tek tid, og det kan vere krevjande å involvere både tilsette og elevar på ein måte som gjev varig effekt. Dei ulike programma tek dessutan føre seg ulike ting. Nokre rettar merksemda mot psykisk helse, andre handlar primært om førebygging, medan andre tiltak òg inkluderer handtering og rehabilitering etter mobbing.

Oversikt over skulemiljøtiltak og andre psykososiale tiltak for barn og unge finst på [Ungsinn.no](https://ung.sinn.no). Der er også informasjon om kor godt effekten av kvart tiltak er dokumentert.

Mobbeombodet vil verken tilrå eller fråråde skular og kommunar å nytte skulemiljøprogram. Det vi derimot vil oppfordre til, er at kvar skule – uavhengig av om dei nyttar slike tiltak eller ikkje – arbeider systematisk og kontinuerleg for eit trygt og godt skulemiljø. Programma er verktøy, ikkje erstatningar for kultur og kompetanse. Det vi veit vernar elevane, er vaksne som ser dei, ein skulekultur der alle høyrer til, og ein organisasjon som held oppe arbeidet oppe over tid.

Barnehagane

Barnehagebarn opplever også mobbing og utanforskap. Det veit vi gjennom førespurnader til ombodet frå barnehagefeltet, og frå forskning. Samanlikna med skulefeltet har ikkje mobbeombodet mange førespurnader frå barnehage, det er ein tendens som også gjer seg gjeldande på nasjonalt nivå. I år har vi motteke fire førespurnader frå barnehagefeltet. Sakene liknar kvarandre: det er oftast foreldre som tek kontakt, dei kjenner seg bagatelliserte når dei melder frå om at barnet har det utrygt i barnehagen, og fortel om manglande undersøkingar eller om tiltak som ikkje vert gjennomførte eller har effekt.

Ser vi på dei tre siste åra samla, har vi motteke 22 førespurnader, og talet har gått ned for kvart år. Av desse 22 sakene handlar 8 om krenkingar frå vaksne, noko som utgjer 36,4 % av barnehagesakene. Dette er ein høgare del enn det vi ser i skulesakene, og er eit funn vi meiner det er viktig å løfte fram. I fjor var fleirtalet av sakene nettopp knytt til vaksne som krenker barn, i år har vi ingen slike saker. Det er positivt, men

vi veit samstundes at Statsforvaltaren i Vestland også jamleg mottek slike saker, noko som kan tyde på at problema ikkje er borte, men at dei kjem til andre instansar enn oss. Med tanke på dei kjende utfordringane knytt til bemanning, høg del ufaglærte og stor gjennomtrekk i barnehagesektoren, er dette eit område vi følgjer nøye.

Vi ser det som svært viktig at vi held fram arbeidet med å opprette kontakt med barnehagane i fylket. Vi vil vidareføre tilbodet vårt Barnehagepakken som er retta mot alle tilsette i barnehagane. Komande år vil vi også utvide samarbeidet vårt med RKBV Vest og RVTS Vest gjennom programmet «Trygge leiarar», slik at dette også gjeld for styrarar og barnehagemynde i fylket. Det vil bli sett av ein fagdag i Førde og ein i Bergen, etterfølgt av ein digital workshop. Kursdagane vil vere gratis for deltakarane.

I likskap med skulane skal barnehagane arbeide systematisk etter fem delplikter når dei får ein indikasjon på at eit barn ikkje har det trygt og godt, barnehagelova § 42³. Likevel opplever mobbeombodet, i tråd med med nasjonale kjelder som til dømes rapporten «Barnehagesektorens forståelse, implementering og etterlevelse av barnehageloven kapittel 8 Psykososialt barnehagemiljø» (2023) og den ferske foreldreundersøkinga utført av Foreldreutvalet for barnehagar (FUB) «Undersøking om trygt og godt barnehagemiljø» (2026), at det framleis er eit gap mellom lovkrav og praksis.

Dette meiner vi er dei viktigaste funna frå FUB si foreldreundersøking (februar 2026):

- Berre éin av tre blir tekne på alvor. 33 % opplevde å bli lytta til i stor grad – 20 % i liten eller inga grad.
- Over ein tredel fekk ingen oppfølging 37 % seier inga av dei vanlege tiltaka vart gjennomførte – ingen møte, ingen plan, ingen evaluering.
- Kjennskap til lovverket aukar - men er framleis lågt. 36 % har god kjennskap (opp frå 21 % i 2022) men 64 % kjenner framleis ikkje til rettane barna har.

«Foreldra veit meir om lovverket enn tidlegare, men opplever samstundes at dei ikkje blir tekne på alvor, og at barnehagen ikkje følgjer godt nok opp når dei melder frå»

FUB si foreldreundersøking om barnehagemiljø, 2026

Illustrasjonsbilde av barn som bygger lego.

Foto: Pixabay

³Lov om barnehager (barnehageloven) - Lovdata

Tilrådingar

1

Lytt til barn og unge

- Alle som arbeider med barn og unge må involvere dei aktivt i arbeidet mot mobbing og utanforskap
- Barn som utøvar krenkande åtferd må lyttast til og få kartlagt kva som ligg bak – åtferd må møtast med forståing og oppfølging, ikkje berre reaksjon
- Barnehage- og skuleeigarar må sikre reelle barnets beste-vurderingar i alle saker, der barn si eiga stemme er ein del av grunnlaget

2

Arbeid systematisk med inkludering og skulemiljø

- Skuleeigar må etterspørje og kvalitetsvurdere korleis inkludering vert arbeidd med i praksis – ikkje berre om det står i planane
- Alle tilsette må ha ei felles forståing av kva mobbing er, korleis det oppstår, og korleis ein førebyggjer, avdekkjer og handterer det – også etter at mobbinga har stoppa
- Skuleeigar må følgje opp skulane i arbeidet med bekymringsfullt skulefråvær og stille krav om at samanhengen mellom fråvær og skulemiljø vert undersøkt

3

Set klasseleiing og fellesskap høgt på agendaen

- Skulen må arbeide aktivt og systematisk med klassemiljø – ikkje berre reagere når noko går gale
- Involver elevane og ver tydelege på kva verdiar som skal prege fellesskapet
- Sørg for at alle elevar veit kor dei kan få hjelp og korleis dei kan melde frå
- Vaksne som krenker elevar må følgjast opp – leiinga har ansvar

4

Styrkje foreldresamarbeidet

- Trygt og godt miljø skal vere fast tema på foreldremøta – ikkje berre når det har oppstått problem
- Skulen og barnehagen må informere foreldre om korleis dei arbeider med miljøet og kva foreldre kan forvente
- Foreldregruppa er ein ressurs i arbeidet mot mobbing og utanforskap – involver dei aktivt

5

Rust opp, ikkje ned – kommunen sitt ansvar

- Kommunane må sikre at tilsette har den kompetansen og kapasiteten dei treng for å førebyggje og handtere mobbing og utanforskap
- Minst éin i kvar leiargruppe bør ha utvida kompetanse på førebygging og handtering av mobbing
- Kommunar som er for små til å bere dette aleine, bør etablere felles ressursteam – som del av PPT eller kommunal administrasjon

Vegen vidare

Mobbeombodet vil også i det komande året arbeide for at barn og elevar i Vestland skal få oppfylt rettane sine til trygge og gode barnehage- og skulemiljø. Vi vil halde fram med å prioritere førespurnader som gjeld mobbing og utrygge miljø, og tilby fagleg, emosjonell og sosial støtte til dei som kontaktar oss.

Vi vil halde fram med arbeidet med å gjere ombodstenesta kjent i Vestland. Det inneber å sende ut oppdatert informasjon til kommunane om mobbeombodstilbodet generelt og om tilbod vi har som t.d. Barnehagepakken og Trygge ledere som vi har vist til tidlegare i årsmeldinga. Per i dag er det Facebook som er vårt sosiale medium, og vi nyttar også denne kanalen til å nå foreldre, tilsette og politikarar. Årsmeldinga vert sendt ut til alle kommunane i Vestland, og vi oppfordrar dei samtidig til å handsame ho politisk. Gjennom fysiske og digitale besøk i kommunestyresalar, i klasserom og på foreldremøte vil vi presentere tenesta vår og bidra til auka kunnskap om og engasjement rundt barnehage- og skulemiljø. Mobbeombodet skal vere ein tydeleg aktør, med eit godt forankra barnesyn i formidling, rettleiing og uttale i media.

I Vestland fylkeskommune sin regionale planstrategi har mobbeombodet retta merksemda mot strategimål 5 og 6.

Strategimål 5: Vestland skal sikre høg deltaking i arbeids- og samfunnsliv gjennom gode oppvekstvilkår, livslang læring og attraktive lokalsamfunn.

Knytt opp til dette målet vil vi bidra til at barn og unge får ivaretatt rettane sine til trygge og gode barnehage- og skulemiljø.

Strategimål 6: Vestland skal styrke innsatsen for å redusere sosial ulikskap og utvikle eit mangfaldig og inkluderande samfunn.

Knytt til dette målet vil mobbeombodet arbeide for at alle elevar i grunnskulen i Vestland har eit trygt skulemiljø som fremjar helse, inkludering, trivsel og læring. Vi skal også arbeide aktivt for at barn og unge ikkje skal bli utsette for krenkjande oppførsel som til dømes vald, diskriminering og trakassering, og vere ein pådrivar for at dette arbeidet startar allereie i barnehagen.

Samarbeidet med RKBU-Vest og RVTS-Vest om skuleleiar-tilbodet til "Trygge ledere" vert også ein del av mobbeombodet sitt førebyggjande arbeid komande skuleår. Fagdagane i fjor var fullbooka, og vi fekk gode tilbakemeldingar på evalueringane vi hadde i etterkant. I år har vi utvida samarbeidet ved å invitere inn Statsforvalteren i Vestland. Dei fysiske fagdagane vil bli følgde opp med halvdags webinar i etterkant av fagdagen.

Mobbeombodet i Vestland samarbeider med RVTS-Vest og RKBU-Vest om skuleleiar-tilbodet «Trygge ledere», her frå fagdagen i Førde, november 2025.

Foto: Beate Gauden, RVTS-Vest

Arbeid opp mot barnehagane i fylket

Barnehagepakken til mobbeombodet vil framleis vere tilgjengeleg for alle barnehagane i fylket. Her set vi søkelys på korleis mobbing i barnehagen kan sjå ut, kva som skaper trygge barnefelleskap og kva aktivitetsplikta inneber (§ 42 i barnehagelova). Fagøkta tek også opp korleis ein byggjer gode relasjonar mellom barn og mellom vaksne og barn og korleis ein kan førebygge og handtere krenkingar frå vaksne. Mobbeombodet har i tillegg starta eit nytt samarbeid med Statsforvaltaren i Vestland, RKBV Vest og RVTS Vest retta mot barnehagestyrarar og barnehagemynde. "Trygge ledere" er overskrifta også her, og innhaldet vil likne det vi har hatt for skuleleiarar, men med barnehagen som kontekst.

Prioritera førebyggjande arbeid og informasjon retta mot tilsette i skulen. På side 11 informerer vi om fagøkta vår, Aktivitetsplikta i praksis, som er retta mot heile personalgrupper- frå leiarnivå og pedagogisk personale til fag- og miljøarbeidarar. Komande skuleår er målet å besøke fleire skular i fylket med dette tilbodet.

Som det går fram av statistikk og samandraget tidlegare i årsmeldinga, er bekymringsfullt skulefråvær og krevjande skule-heim-samarbeid tema som går att i mange av førespurnadane våre. Vi løfta fram desse problemstillingane i fjorårets årsmelding, men har valt å prioritere andre tema under overskrifta "Ombodsblikket" i år. Det betyr ikkje at vi ser

på skulefråvær og skule-heim-samarbeid som mindre viktige, begge område påverkar direkte eller indirekte eleven sin rett til eit trygt og godt skulemiljø. I vår la Utdanningsdirektoratet ei nasjonal fagleg retningslinje for førebygging og oppfølging av skulefråvær ut på høyring. Mobbeombodet kjem til å setje seg godt inn i desse retningslinjene og bruke dei aktivt i det førebyggjande arbeidet vi gjer på systemnivå. Komande skuleår vil vi difor rette delar av det førebyggjande arbeidet vårt mot nettopp skulefråvær og skule-heim-samarbeid.

Å komme i kontakt med og bli kjende med kommunar vi ikkje har hatt kontakt med føregåande år. I samband med utsending av årsmeldinga, vil vi informere om ombodsordninga, og kva ombodet kan bidra med opp mot elevar, foreldregrupper og tilsette i skule og barnehage. Vi vil også ta initiativ til å delta på aktuelle politiske og administrative møte i kommunane.

Illustrasjon av fargeblyantar rundt lilla hjerte

Foto: Pixabay

Kjeldeliste

Barneombudet (2021), «Ungdom om medvirkning og barnerettighetsvurderinger», <https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrapporter/Barnerettighetsvurderinger-og-medvirkning.pdf>

Breivik, K., Bru, E., Hancock, C., Idsøe, E. C., Idsøe, T., & Solberg, M. E. (2017). Å bli utsatt for mobbing. En kunnskapsoppsummering om konsekvenser og tiltak. Henta 01.12.2020 frå <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/a-bli-utsatt-for-mobbing--en-kunnskapsoppsummering-om-konsekvenser-og-tiltak/>

Drugli, Flygare og Nordahl (2016), Relasjoner mellom elever, <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/sosial-laring-gjennom-arbeid-med-fag/relasjoner-mellom-elever/larerelev-relasjonen-og-elelev-relasjoner/>

Elevundersøkelsen 2025: Offentlige resultater - grunnskole | udir.no

Forandringsfabrikken. (2024) Trygge på hverandre. Henta 12.08.2025 frå <https://forandringsfabrikken.no/fordypningsrapport-trygge-pa-hverandre-2024/>

FUB, 2026: Undersøkelse om trygt og godt barnehagemiljø - Foreldreutvalget for barnehager

Haug, P (2014). Dette vet vi om inkludering

Hyen, L., Roland, P. & Øgård, M. (2023). Kapasitetsbygging i barnehage, skole og PPT – profesjonelle lærende fellesskap, implementering og ledelse.

Idsøe, E.C & Roland, P. (2017). Mobbeatferd i barnehagen. Temaforståelse- forebygging-tiltak

Roland, P. (2021). Den autoritative voksenrollen i barnehage og skole – relasjonskvalitet, utfordrende atferd, mobbing og sosial emosjonell læring.

Ungsinn.no: Ungsinn | UiT

Seland et al (2020), Evaluering av ordning med fylkesvise mobbeombud for barnehage og grunnskole, NOVA-rapport, https://www.udir.no/contentassets/a252bc9ffb8d43819923e1c2c164a51f/fylkesvise_mobbeombud_nova-rapport-2020.pdf

Udir.no (2024) Barnehagesektorens forståelse, implementering og etterlevelse av barnehageloven kapittel VII Psykososialt barnehagemiljø: Rapport evaluering av barnehageloven kapittel VIII (udir.no)

